

TRANSPLANTATSIYA, UNING TARIXI VA RIVOJI

Abdumalikova Ozodaxon Olimjon qizi

*Toshkent tibbiyot akademiyasi
Sog'liqni saqlash menejmenti, talaba*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada transplantatsiya o'zi nima? Transplantatsiya turlar, transplantatsiyaning tarixi, ilk bor o'tkazilgan transplantatsiya, transplantatsiya o'tgazishdan oldingi va keyingi jarayonlar, dunyo bo'yicha transplantatsiyaning hozirgi mezoni va boshqalar haqida ma'lumotlar chuqurroq yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Transplantatsiya, transplantatsiya turlari, tirik donorlarda transplantatsiya, buyrak transplantatsiyasi, transplantatsiyaning fiziologik muammolari.*

ТРАНСПЛАНТАЦИЯ, ЕЕ ИСТОРИЯ И РАЗВИТИЕ

Абдумаликова Озодахон Олимжоновна

*Ташкентская медицинская академия
Менеджмент здравоохранения, студент*

Аннотация: *Что такое пересадка в этой статье? Более подробно освещаются виды трансплантации, история трансплантации, первая трансплантация, пред- и посттрансплантационные процедуры, современные стандарты трансплантации во всем мире и т.д.*

Ключевые слова: *Трансплантация, виды трансплантации, трансплантация у живых доноров, трансплантация почки, физиологические проблемы трансплантации.*

TRANSPLANTATION, ITS HISTORY AND DEVELOPMENT

Abdumalikova Ozodakhon Olimjon qizi

*Tashkent medical academy
Health management, student*

Annotation: *In this article, what is a transplant? Transplantation tours, current criteria for transplantation, etc. are covered in more detail.*

Key words: *Transplantation, types of transplantation, transplantation in living donors, kidney transplantation, physiological problems of transplantation.*

TRANSPLANTASYON, TARİHÇESİ VE GELİŞİMİ

Abdumalikova Ozodaxon Olimjon qizi

*Taşkent Tıp Akademisi
Sağlık yönetimi, öğrenci*

Yorum: *Bu makalede transplasya nedir? transplantasya türleri, transplantasya tarihi, ilk transplantasya, transplantasyaden önce ve sonrasındaki işlemler, dünyadaki mevcut transplantasya standartları ve ve diğerleri düzenlendi.*

Anahtar kelimeler: *Transplantasyon, transplantasyon çeşitleri, canlı vericiden transplantasyon, böbrek transplantasyonu, transplantasyonun fizyolojik sorunları.*

Tibbiyotning eng murakkab, o'ta mas'uliyatli va ayni paytda ehtiyoj ortib borayotgan yo'nalishlaridan biri transplantologiya, ya'ni inson organlari va to'qimalari (hujayralari)ni transplantatsiya qilish masalasi bugungi kunning muhokamali va o'z yechimini kutayotgan muammolaridan biridir. O'zbekiston Prezidentining shu yil 4-oktyabrdagi "Xirurgiya xizmatini transformatsiya qilish, hududlarda jarrohlik amaliyotlari sifatini oshirish va ko'lamini kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori bilan xirurgiya xizmatini yanada takomillashtirish, tizimning moddiytexnik bazasini mustahkamlash, yurtimizda yuqori texnologik jarrohlik amaliyotlarini yo'lga qo'yish, tashxis qo'yish va davolash bo'yicha mutaxassislar tayyorlash, ularning malakasini oshirish kabi qator masalalarga yechim topildi.

Transplantatsiya — odam va hayvonlarda patologik jarayon natijasida shikastlangan yoki olib tashlangan to'qimalar va organlar o'rniga sog'lomini ko'chirib o'tqazish. Xirurgiya usuli sifatida qadimdan ma'lum. Teri, muskul, nervlar, ko'zning muguz pardasi, yog' va suyak to'qimasi, yurak, buyrak va boshqa organlar ko'chirib o'tqaziladi.

Transplantatsiya tarixiga nazar soladigan bo'lsak odamdan odamga organ ko'chirishga birinchi urinish 1933-yilda Xersonda Y.Y.Voronoy tomonidan amalda o'tkazilgan. Dunyo transplantologiyasining asoschilaridan biri rus olimi V.P. Demixov bo'lib, u 1951-yilda itga donor yurak transplantatsiyasini to'liq ishlab chiqdi. 1967-yil 3 -dekabrda Janubiy Afrikalik jarroh Kristian Barnard avval Demixov bilan, shuningdek, bir qator dunyo jarrohlik klinikalarida amaliyot o'tagan, dunyoda birinchi marta yurak ko'chirib o'tkazishni muvaffaqiyatli amalga oshirdi. Keyptaun. Barnard Demixovni o'zining ustozlari deb hisobladi va uning laboratoriyasiga ikki marta tashrif buyurdi. Biroq, dunyo miqyosida shuhrat qozongan Bernarddan farqli o'laroq, Vladimir Petrovich qashshoqlikda, kommunal kvartirada vafot etdi. O'shandan beri 40 mingdan ortiq bunday operatsiyalar allaqachon amalga oshirilgan. SSSRda birinchi yurak transplantatsiyasi 1968-yil 4-noyabrda Sovet Armiyasi bosh jarrohi Aleksandr Aleksandrovich Vishnevskiy tomonidan amalga oshirildi va birinchi muvaffaqiyatli transplantatsiya taniqli jarroh, Rossiya Fanlar Akademiyasi akademigi Valeriy Ivanovich Shumakov tomonidan amalga oshirildi. 1987-yil 12-mart.

Hozirgi vaqtda Moskvadagi Transplantologiya va sun'iy organlar instituti Rossiya Federatsiyasining klinik va eksperimental transplantatsiya sohasidagi etakchi muassasasi hisoblanadi. Birinchi buyrak transplantatsiyasi 1954-yil 23-dekabrda Boston gospitalida o'tkazilgan va operatsiya muvaffaqiyatli kechgan. Bemor operatsiyadan so'ng, 8 yil yashagan. Birinchi jigar transplantatsiyasi doktor Tomas Starlz tomonidan AQSh da 1963-yilda amalga oshirilgan. Afsuski, bemor operatsiyadan bir necha kun o'tib vafot etgan. 4 yildan so'ng yana Starlz tomonidan shunday operatsiya bajarilgan. Operatsiya muvaffaqiyatli kechgan, bemor bir yildan ortiq yashagan. Yurak transplantatsiyasi juda ham qiyin transplantatsiya operatsiyalaridan bo'lib, birinchi marta 1967-yil muvaffaqiyatli amalga oshirilgan, lekin bemor 18 kundan keyin zotiljam kasalligi sababli vafot etgan. Yurakni ko'chirib o'tkazish bilan bog'liq muammolar juda ham ko'p bo'lib, amaliyot o'tkazish hali ham xavfli hisoblanadi. Chunki operatsiya ko'pgina hollarda o'limga olib kelishi mumkin. Odatda, yurak ko'chirib o'tkazilgandan keyin 5-7 yil xizmat qilib bera oladi. Lekin, bu borada ham navbat kutayotganlar kamayayotgani yo'q. Chunki hamma ham bir nafas bo'lsa-da ko'proq yashashni xohlaydi. Rossiyadagi organlarning transplantatsiya qilingan dastlab birinchi bo'lib akademik Petrovskiy B. V. 1965 yilda o'tkazilgan.

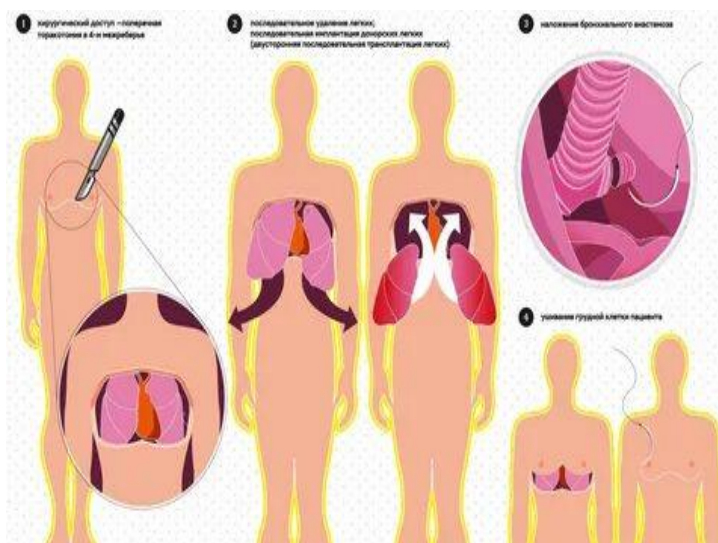
Muayyan mezonlari:

- Buyrak - oddiy funktsiya bilan 2-75 yil.
- Yurak - 55 yilgacha patologiyasiz.
- Yuritish / yorug'lik - 55 yoshgacha, chekmaydigan, o'pka kasalligi, qonda gazning maqbul darajasi.
- Narkomaniyadan aziyat chekmaydigan patologiyasiz jigar - 65 yilgacha.
- Oshqozon osti bezi - 12-55 yil, diabetning etishmasligi.
- Shox parda - yosh cheklovlari yo'q. Qon aylanishini to'xtatishdan keyin 24 tagacha.

Transplantatsiyani

operatsiyadan oldin ham, keyin ham bemorning ahvolini hisobga olgan holda taxmin qilish kerak. Terapevtik va jarrohlik usullari, shuningdek bemorning tahdidi bilan davolash bilan davolash amalga oshirilmaydigan kamchiliklar, kasalliklar va patologiyalarning mavjudligi. Bolalarda transplantatsiya qilishda eng muhim jihat, operatsiya uchun maqbul nuqtani aniqlashdir. Bunday muassasa

mutaxassislari sifatida transplantologiya instituti sifatida asossiz uzoq muddatli istiqbolda amalga oshirilmasligi kerak, chunki yosh organizmning rivojlanishining kechikishi qaytarib

bo'lmaydigan bo'lishi mumkin. Buyrak transplantatsiyasiga muhtoj bemorlar amaliyotgacha haftasiga ikki-uch marta gemodializ muolajasini olishi kerak. Bu bemorning holatini biroz qiyinlashtiradi. Ijtimoiy holatiga, mehnat faoliyatiga, sog'lig'iga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. O'z navbatida, bu iqtisodiy nuqtayi nazardan olib qaraganda ham katta mablag' talab qiladi. Transplantatsiya amaliyoti bajarilganidan keyin bu xarajatlarga o'z-o'zidan chek qo'yiladi. Bemorning ijtimoiy holati, mehnat faoliyati birmuncha tiklanadi va jamiyatga qaytish imkoniyati ko'proq bo'ladi. Tirik donorlardan transplantatsiya. Buyrak transplantatsiyasi - bu amaliy tibbiyotda joy topgan transplantologiyaning birinchi yo'nalishi. Hozirgi vaqtda bu dunyo bo'ylab tibbiy yordam vositalarini qaytarib bo'lmaydigan buyrak faoliyati bilan tibbiy yordam ko'rsatish uchun tez rivojlanmoqda. Buyrak transplantlari nafaqat o'limdan yuz minglab bemorlarni saqlab qoldi, balki ularga hayot sifatini ta'minlaydi.

Turkiyada transplantologiya darajasi dunyodagi eng yuqori ko'rsatkichlardan biridir. Turkiya Sog'liqni saqlash vazirligining ma'lumotlariga ko'ra, har yili mamlakatda 5000 dan ortiq organ transplantatsiyasi amalga oshiriladi — bu Yevropaning ayrim joylaridagiga qaraganda ko'proq. Organlarning 75% tirik

donorlardan olinadi. Turkiya o'zining rivojlangan tibbiy infratuzilmasi va katta ish tajribasi tufayli dunyoda tirik a'zolari transplantatsiya qilish bo'yicha dunyodagi birinchi uchlikka kiradi.

Kattalar va bolalarda jigar, buyrak va suyak iligi transplantatsiyasi jarrohlik operatsiyalari soni bo'yicha yetakchilar qatorida turadi.

Milliy organlar hayriya haftaligi doirasida har yili o'tkaziladigan xabardorlik tadbirlari tufayli Turkiyada organ donorlari soni 500 000 dan oshadi. Har bir donor

nomzod xoh mahalliy bo'lsin, xoh xorijlik bo'lsin, qat'iy tibbiy va etik nazoratdan o'tkaziladi.

Odatda chet ellik bemorlar o'zlarining qarindoshlari — qarindoshlikning 4-darajali donorlari bilan kelishlari kerak, ammo istisnolar ham mavjud. Masalan, agar suyak iligi transplantatsiyasiga muhtoj bemor o'z uyida mos donorni topa olmasa, u Turkiya Milliy Donorlik Bankining xizmatlaridan foydalanishi mumkin. Ko'z qorachig'i transplantatsiyaga muhtoj bo'lgan xorijlik bemorlar ham donorlar banki xizmatlaridan foydalanishlari mumkin. Organlar transplantatsiyasi bo'yicha operatsiyalar Turkiyada so'nggi protokollar bo'yicha yuqori texnologik jarrohlik uskunalari yordamida amalga oshiriladi. Bu turk transplantologlariga og'irligi 4 kgdan 6 kg gacha bo'lgan yosh bolalarni ham operatsiya qilish imkonini beradi.

Transplantatsiyaning quyidagi turlari ajratiladi:

- Avtotransplantatsiya - bu bitta odamning bir organizmidagi organi transplantatsiya qilish (donor va qabul qiluvchi bir xil shaxs). Masalan, og'ir kuyish holatlarida terining buzilmagan joylaridan kuygan joylarga avtotransplantatsiyasi. Leykemiya, limfoma va kimyoviy sezgir malign o'smalarda yuqori dozali antitumor kimyoterapiyadan so'ng suyak iligi yoki gematopoetik ildiz hujayralarining avtotransplantatsiyasi.

• Izotransplantatsiya yoki izogen transplantatsiya - transplantatsiya donori retsipientning genetik va immunologik jihatdan butunlay bir xil bo'lgan bir xil egizakidir. Bunday operatsiyalar kam uchraydi, chunki bir xil egizaklar soni kam, bundan tashqari ular ko'pincha shunga o'xshash surunkali kasalliklardan aziyat chekishadi.

• Allograft transplantatsiya yoki gomotransplantatsiya - transplantatsiya donori genetik va immunologik jihatdan bir xil bo'lmagan inson organizmidir (odamdan odamga). Bu transplantatsiyaning eng ko'p qo'llaniladigan turi. Organlarni qabul qiluvchining qarindoshlaridan ham, boshqa odamlardan ham olish mumkin.

• Ksenotransplantatsiya yoki turlararo transplantatsiya - boshqa biologik tur organizmidan organ transplantatsiyasi (masalan, hayvondan odamga). Ushbu usul juda cheklangan doirada qo'llaniladi (kseno-teridan foydalanish - cho'chqa terisi, cho'chqa oshqozon osti bezi b-hujayralarining hujayra madaniyati).

Transplantologiya muammolari ko'plab etakchi tadqiqot institutlarida jadal o'rganildi. 60-yillarning boshlariga qadar mamlakatimizda transplantologiya haqiqatan ham eksperimental jarrohlik sohasida saqlanib qoldi, ammo ushbu tajribalarsiz, transplantologiya sohasidagi jahon jarrohligi ko'p yillar oldin yoki amalga oshmasligi kerak. Jahon hamjamiyatining transplantologiya muammolariga bo'lgan qiziqishi birinchi yurak transplantatsiyasidan keyin g'ayrioddiy kuch bilan ajralib chiqdi. Transplantologiyaning fiziologik muammolari, huquqiy va axloqiy muammolar shifokorlar, advokatlar, psixologlar, faylasuflar va din arboblari ishtirokida qo'shma qarorlarni talab qiladi. Tibbiyotni transplantatsiya qilish uchun jamiyatga ishonchni shakllantirish va hayotni saqlash uchun kurash "organlar bo'yicha biznesni tejashga to'sqinlik qilish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. “Биоэтика” Е.В.Ушаков
2. “Биомедицинская этик” Г.И.Авдохиев
3. “Биомедицинская этик” С.Д.Денисов
4. “Основы биоэтики и биобезопасности” В.А.Абрамов
5. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi(2000-2005)